

PŮVODNÍ A VLOŽENÉ
Současná architektonická tvorba

NÁRODNÍ DIVADLO LONDÝN

David Lašek, Anna Laubová

zimní semestr 2020/2021
Fakulta architektury ČVUT v Praze

úvod

Objekt Národního divadla patří mezi významné londýnské veřejné budovy a z architektonického hlediska je důležitým představitelem brutalismu. Divadlo bylo dokončeno v roce 1976 a během svého života prošlo drobnými architektonickými zásahy. V roce 2015 pak prošlo výraznou celkovou renovací s dostavbou. Původní i vložená vrstva architektonického díla byla navržena významnými architekty Británie své doby.

původní

DENYS LASDUN

Denys Lasdun se narodil roku 1914 v Londýně. Pocházel z umělecké rodiny. Jeho otec, inženýr a obchodník, byl bratrancem ruského malíře Leona Baksta. Jeho matka byla pianistkou. V roce 1954 se oženil se Susan Benditovou, která se na umělecké škole v Camberwell zabývala studiem grafiky a psaní. Později mimo jiné také pracovala na interiérech a vhodném použití barev v manželských interiérech, například u Národního divadla v Londýně. Sám Denys Lasdun nastoupil na školu Architectural Association v Londýně, kterou však v roce 1937 předčasně a bez získání diplomu opustil kvůli práci v ateliéru Wellse Wintemuteho Coatese. Později odešel do Tectonu a navrhoval v modernistickém duchu pod vedením Bertholda Romanoviče Lubetkina. Mezi první Lasdunovy realizace patří dům na londýnské adrese Newton Road 32, Paddington (1937) a bazén pro tučňáky v londýnské zoo (1938).

V letech 1939 až 1945 působil u Royal Engineers. Po válce a zániku Tectonu spolupracoval s Lindsay Drake na dokončení sídliště Halfied Estate v Londýně (1951 - 1958), které zahrnovalo několik bytových domů a základní školu. Denys Lasdun byl ovlivněn myšlením Tectonu a modernistickými myšlenkami, fascinován železobetonem a možnostmi, který tento materiál skrýval.¹ Jednou z dalších realizací byly výškové bytové domy Kelling House a Bradley House v Bethnal Green ve východním Londýně (1955 - 1957), kde šlo o obnovu vybombardovaného území po válce. Hlavní myšlenkou zde bylo propojení čtyř výškových domů centrálním schodištěm a výtahem uprostřed. Čtrnáctipodlažní domy byly postaveny za použití železobetonu. Inspirace prací Le Corbusiera je patrná nejen v použitém materiálu, ale také realizací jeho myšlenky „ulic ve vzduchu“.²

Obr. č. 1 – Denys Lasdun

Na konci padesátých let navrhl na adrese St. James's Place 26 v Londýně (1959), mezi klasickými budovami, jednoduchý bytový dům s výhledem na Green Park ve West Endu. Tento betonový dům s velkými prosklenými plochami však s okolím harmonizoval propocemi a zřetelně propanými horizontálními liniemi. Sám Lasdun o těchto liniích řekl, že „vrstvy vyjadřují vizuální uspořádání sociálních prostorů z geometrického hlediska; připomínají ulice a náměstí města a vrstevnice kopců; a na hlubší úrovni svědčí o kořenech architektonického jazyka; jsou inspirovány přírodními geologickými formami“.³ V roce 1959 Lasdun založil společnost Denys Lasun & Partners. K realizacím studia patří budova Royal College of Physicians v Londýně (1964), budova školy a studentské koleje ve tvaru pyramidy University of East Anglia (1968), první fáze výstavby Evropské investiční banky v Lucembursku (1980) nebo budova Národního divadla v Londýně (1976). Roku 1976 dosáhl povýšení do šlechtického stavu, o rok později mu byla udělena královská zlatá medaile RIBA za architekturu. V roce 1992 byl oceněn britskou královnou a zařazen do Královského institutu britských architektů. Denys Lasdun zemřel v roce 2001 v Londýně ve věku 86 let. Mezi charakteristické znaky jeho tvorby patří použití železobetonu a značná výška staveb vycházející z možností použití tohoto materiálu, odhalené přírodního vzhledu použitého materiálu, viditelné propisování horizontálních prvků, přísné rastry a dramatické členění hmoty, hranatost, zapuštěná okna v hmotách budov, bloková struktura, gradace hmoty a z detailů například betonový kazetový strop. Jeho tvorba byla ovlivněna dílem Franka Lloyda Wrighta, Le Corbusiera, Alvara Aalto a z klasických architektů také stavbami Nicholase Hawksmoora.⁴ Stavby Denise Lasduna pomohly definovat britský poválečný modernismus.

původní

NÁRODNÍ DIVADLO V LONDÝNĚ, 1976

V roce 1963 byl Denys Lasdun vyzván k vytvoření návrhu pro nové Národní divadlo v Londýně v oblasti South Bank. K nové stavbě se přistoupilo z důvodu malé kapacity tehdejšího divadla The Old Vic. Původně měla stavba stát na jiném místě, poblíž Royal Festival Hall, ale kvůli problémům s financováním výstavby byl projekt přesunut na nové místo.⁵ Stavba nového divadla byla dokončena roku 1976 na břehu řeky Temže.

Od dostavby se obyvatelé Londýna dělí na ty, kteří nemají rádi jeho šedou barvu a střízlivou architekturu, a ty, kteří milují specifickou strukturu betonu z dřevěného bednění a dramatický exteriér.⁶ Například princ z Walesu v roce 1988 pronesl, dnes již legendární výrok: „...the National Theatre was 'a clever way of building a nuclear power station in the middle of London without anyone objecting'“.⁷

¹ Architectuul.com: Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <http://architectuul.com/architect/denys-lasdun>

² tamtéž

³ tamtéž

⁴ Archdaily.com: Royal National Theatre / Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://www.archdaily.com/772979/ad-classics-royal-national-theatre-denys-lasdun>

⁵ Royal College of Physicians: Sir Denys Louis Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://history.rcplondon.ac.uk/inspiring-physicians/sir-denys-louis-lasdun>

⁶ tamtéž

⁷ tamtéž

Styl budovy národního divadla popsal Mark Girouard v době otevření jako „estetiku zlomených forem“.⁸ Anglický básník a spisovatel John Betjeman napsal Lasdunovi: „*gasped with delight at the cube of your theatre in the pale blue sky and a glimpse of St. Paul's to the south of it. It is a lovely work and so good from so many angles*“.⁹

Denys Lasdun věnoval velké množství času studiu vhodného způsobu vkládání novostaveb do tradičního města s patřičným ohledem na duch místa.¹⁰ Historik architektury William J. R. Curtis se vyjádřil k přemýšlení Lasduna nad vzájemným vztahem divadla a veřejného prostoru: „*While designing the project, Lasdun kept on his wall a photograph of the Piazza San Marco in Venice, showing a ring of people crowding around an open-air performance. He called it 'architecture before architecture' and used it to remind himself that people create their own theatre simply by virtue of coming together in a public place to witness a dramatic act.*“¹¹ Architekt tak věnoval velkou pozornost i okolí kolem divadla. Nejen úzké okolí, ale i stavby nedaleko divadla byly pro Lasduna klíčové, lze najít inspiraci v nedalekém subtilním vápencovém mostě Waterloo, majestátním domem Somerset House, který se nachází přes řeku, nebo výhledem na vystupující katedrálu svatého Petra.¹²

Samotné divadlo dominuje věžemi a horizontální deskou táhnoucí se po celé ploše divadla. Přes mnohočetné vertikální prvky je zde tato horizontalita dominující a různé výškové úrovně teras poskytující 180° výhled.¹³ Hlavním konceptem bylo vytvoření městské krajiny pomocí rozmanitých hmot a otáčením některých prvků o 45°. Je zde patrná inspirace domem Fallingwater od Franka Lloyda Wrighta a Le Corbusierovou tvorbou.¹⁴ Díky pevnosti betonu není nouze o velké rozpory, konzoly a štíhlé sloupy.¹⁵ Skleněná okna a dveře jsou hluboko zatlačeny do hmoty a tmavé stíny podporují potlačení těchto prvků. Vybraný materiál, beton, má barvou připomínat nedaleký most Waterloo a bednění z dřevěných desek, tvořící výraznou strukturu, působí archaický dojem.¹⁶

Obr. č. 2 – Exteriér

Obr. č. 3 – Exteriér

Obr. č. 4 – Kazetový strop

Brutalistní exteriér budovy a syrové použití betonu je patrné i v interiéru. Terasy se změní na prostorné balkóny a použití betonu je viditelné v hale a sálech, avšak v omezeném množství z důvodu akustiky. Samotné řešení divadelních sálů je výsledkem práce specializovaného týmu, který měl za úkol navrhnout ideální tvar a rozměry prostorů. Uvnitř se nachází celkem tři scény. Největší Olivier Theatre pro 1160 lidí, vycházející z principů řeckého divadla, Lyttelton Theatre s proscéniovým obloukem pro 890 lidí a menší, flexibilní Cottesloe Theatre (nyní přejmenováno na Dorfman Theatre) pro 400 lidí. Severovýchodní terasa je v létě využívána pro představení pod širým nebem a festivaly. Interiér stavby, do kterého patří kromě tří scén také prostorné technické zázemí a šatny pro herce, foyer, kavárna, restaurace, bar, knihkupectví, místnost pro studium a výstavní prostory, je využíván i mimo program představení. Díky zapuštění oken je zde dostatek stínu vhodného k práci.¹⁷ Divadlo je dnes již důležitou součástí londýnské městské struktury a stalo se centrem dění na jižním břehu řeky Temže.

⁸ Reader's Digest.co.uk: Best of British Brutalism [online]. [cit. 2020-12-29]. Dostupný z WWW: <https://www.readersdigest.co.uk/lifestyle/travel/best-of-british-brutalism>

⁹ Hugh Pearman.com: Gabion: The legacy of Lasdun 2/2 [online]. [cit. 2020-12-29].

Původně dostupné z WWW: <http://www.hughpearman.com/articles2/lasdun2.html>

Archivováno na WWW: <https://web.archive.org/web/20120305055321/http://www.hughpearman.com/articles2/lasdun2.html>

¹⁰ Archdaily.com: Royal National Theatre / Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://www.archdaily.com/772979/ad-classics-royal-national-theatre-denys-lasdun>

¹¹ tamtéž

¹² tamtéž

¹³ Phaidon: Atlas of Brutalist Architecture. 1. Vydání. Londýn: Phaidon Press Limited, 2018. ISBN 978-0-7148-7566-8

¹⁴ tamtéž

¹⁵ Stream.cz: Gebrian VS: Národní divadlo Londýn – Tohle je skutečný brutalismus, žádnou podobnou stavbu v Česku nemáme [online]. [cit. 2020-11-14].

Dostupný z WWW: <https://www.televizeznam.cz/video/gebrianvs/narodni-divadlo-londyn-tohle-je-skutecny-brutalismus-zadnou-podobnou-stavbu-v-cesku-nemame-206162>

¹⁶ Archdaily.com: Royal National Theatre / Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://www.archdaily.com/772979/ad-classics-royal-national-theatre-denys-lasdun>

¹⁷ Stream.cz: Gebrian VS: Národní divadlo Londýn – Tohle je skutečný brutalismus, žádnou podobnou stavbu v Česku nemáme [online]. [cit. 2020-11-14].

Dostupný z WWW: <https://www.televizeznam.cz/video/gebrianvs/narodni-divadlo-londyn-tohle-je-skutecny-brutalismus-zadnou-podobnou-stavbu-v-cesku-nemame-206162>

Obr. č. 2 – Exteriér. Zdroj: archiv autora

Obr. č. 3 – Exteriér. Zdroj: archiv autora

Obr. č. 4 – Kazetový strop. Zdroj: archiv autora

vložené

HAWORTH TOMPKINS ARCHITECTS

Haworth Tompkins Architects je londýnský ateliér založený architekty Stevem Tompkinsem a Grahamem Haworthem roku 1991. Studio zaměstnává více než 80 osob a má široký záběr v navrhovaných typologiích, velký důraz je však kladen na občanské stavby spojené s kulturou. Zatímco Haworth vede v rámci kanceláře navrhování kulturních, rezidenčních, vzdělávacích a administrativních staveb, Tompkins je společně s Rogerem Wattsem vedoucím větvě specializující se na architekturu pro múzická umění, zvláště pak na divadelní budovy.¹⁸

Graham Haworth se narodil roku 1960. Studoval na univerzitách v Nottinghamu a v Cambridge, kde absolvoval v roce 1984. Následně pracoval v USA v kanceláři Skidmore, Owings & Merrill a poté v architektonickém studiu Bennetts Associates, kde se setkal se svým budoucím kolegou Stevem Tompkinsem.¹⁹

Steve Tompkins se narodil v roce 1959. Vyrůstal ve Wellingborough v Northamptonshire v divadelnické rodině a část svého dětství tak strávil v pomocí v zákulisí místního divadla, v němž hráli jeho otec a sestra.²⁰ Architekturu vystudoval na University of Bath v letech 1977-1985 a následně pracoval v britské nadnárodní inženýrské společnosti Arup Group Ltd.²¹ V roce 1987 byl jedním ze zakládajících členů architektonické kanceláře Bennetts Associates, kde později začal pracovat i Graham Haworth, s nímž o čtyři roky později založil studio Haworth Tompkins Architects.

Tompkins se ze začátku své kariéry soustředil hlavně na sociální bydlení, sociální tematika se však promítla i do jeho přístupu k navrhování divadel – architektura divadel dle něj není jen o performanci, ale i o způsobu, jak je formována civilní společnost.²² Kultura by dle něj neměla být luxusem, ale lidským právem.²³

Redaktor britského divadelnického časopisu *The Stage* přirovnává Tompkinse jeho významem v britské divadelní architektuře k Franku Matchamovi, viktoriánskému architektovi zodpovědnému za mnoho významných divadel. Na rozdíl od Matchama, jehož divadla rozdělovala diváky dle tříd, Tompkinsův přístup spočívá v demokratizaci navštěvování divadel.²⁴ Při rekonstrukcích pracuje Tompkins s tzv. „nalezenými místy“. Jakékoliv místo – ať jde o prázdný pozemek, historické divadlo či banální novou budovu, již obsahuje různé vrstvy a architekt pouze přidává vrstvu novou.²⁵ Tato vrstva by neměla ty přechozí nijak napodobovat, ale být svébytná a jasně rozpoznatelná.

Studio stojí za renovací několika významných britských divadel, mezi něž patří renovace Royal Court Theatre (2000) z devatenáctého století, Young Vic Theatre (2006) ze sedmdesátých let nebo Bristol Old Vic (2018) z druhé poloviny osmnáctého století. Součástí tvorby je i několik dočasných divadel (Almeida Theatre, 2001), či oceňovaná novostavba Liverpool Everyman Theatre (2013),²⁶ za níž studio v roce 2014 získalo prestižní Stirlingovu cenu udílenou Royal Institute of British Architecture.

Tompkins byl britským divadelnickým časopisem *The Stage* zařazen na první místo žebříčku nejvlivnějších osob britského divadla roku 2019. Že jde o mimořádný úspěch naznačuje, že v žebříčku se obvykle umísťují režiséři, producenti, spisovatelé či herci, nikoliv architekti.²⁷

Obr. č. 5 – Steve Tompkins

vložené

RENOVACE NÁRODNÍHO DIVADLA V LONDÝNĚ, 2015

Projekt „*NT Future*“, jak renovaci studio Haworth Tompkins Architects nazývá,²⁸ měl poměrně dlouhý vývoj. Architekti navázali spolupráci s organizací Národního divadla již v letech 2007–2008, kdy zpracovali *Conservation Management Plan For The National Theatre*. Dokument obsahoval rešerše o historii divadla, obsáhlé analýzy urbánního kontextu i samotné budovy a představil možné cesty, jak bylo možné k budoucí renovaci přistupovat.²⁹

Samotný návrh renovace zahrnoval i dočasné divadlo *The Shed*, které bylo postaveno v roce 2013 před hlavní budovou a alespoň částečně tak zastoupilo právě rekonstruované Národní divadlo, které bylo veřejnosti otevřeno o dva roky později. Dočasnost *The Shed* umožnila architektům experimentovat s její formou – divadlo se nacházelo na pomezí architektury a uměleckého objektu. Svoji křiklavě červenou barvou a překlízkovým obkladem dle mnoha pozorovatelů byla vším, čím Národní divadlo nebylo – hravé, přívětivé, drzé.³⁰

¹⁸ Haworth Tompkins: Team [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/team>

¹⁹ Haworth Tompkins: Graham Haworth [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/team/graham-haworth>

²⁰ Financial Times: Meet UK theatre's most influential man — and he isn't a director or producer [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.ft.com/content/edf655e4-91aa-11e9-aea1-2b1d33ac3271>

²¹ LinkedIn: Steve Tompkins [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.linkedin.com/in/steve-tompkins-4341a611/?originalSubdomain=uk>

²² The Guardian: Steve Tompkins: 'A theatre should behave like a good host' [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.theguardian.com/stage/2016/oct/16/steve-tompkins-architect-haworth-tompkins-q-and-a-national-theatre-liverpool-everyman>

²³ Financial Times: Meet UK theatre's most influential man — and he isn't a director or producer [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.ft.com/content/edf655e4-91aa-11e9-aea1-2b1d33ac3271>

²⁴ The Guardian: Architect is named most influential person in British theatre [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.theguardian.com/stage/2019/jan/03/architect-steve-tompkins-named-most-influential-person-british-theatre>

²⁵ Financial Times: Meet UK theatre's most influential man — and he isn't a director or producer [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.ft.com/content/edf655e4-91aa-11e9-aea1-2b1d33ac3271>

²⁶ Haworth Tompkins: Work [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/work>

²⁷ The Stage: The Stage 100 2019 Top 5 [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.thestage.co.uk/features/the-stage-100-2019-top-5>

²⁸ Haworth Tompkins: National Theatre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>

²⁹ Conservation Management Plan For The National Theatre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupný z WWW: https://www.nationaltheatre.org.uk/sites/default/files/nt_conservation_plans_dec_08.pdf

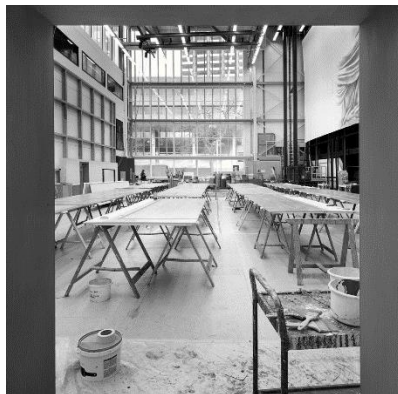
³⁰ IJEH, IJE. Building Study: National Theatre. *Building Design*. 2015, 2015(04), 12–19. ISBN 0007-3423

Renovace Národního divadla byla dokončena v roce 2015. Dle Tompkinse bylo hlavní snahou projektu reagovat na aspekty původní budovy – její hmoty, geometrii, povrchy, formu. Architekti se snažili pochopit co nejvíce Lasdunovy původní ambice a vytvořit dílo věrné původnímu genu loci.³¹

Základním principem renovace, který podmiňoval dílčí záměry, bylo přidání nové hmoty jižně od hlavního objemu. Do ní byla přesunuta řada převážně provozních funkcí z původní budovy. Na základě toho vznikla možnost uvolnit a přeorganizovat části stávající budovy, které nebyly vyhovující. Navyšování velikosti a množství prostorů nebylo dle Tompkinse hlavním záměrem. Sloužilo ale jako prostředek k zajištění toho, že původní kvality stávajících prostorů zůstanou věrné původnímu návrhu. Toho bylo dosaženo také pomocí hierarchie zásahů vyjádřené materiály. Betonové konstrukce, jako nejvýraznější nositele charakteru budovy, nechala renovace téměř nedotčené. Více již pracovala s dřevěnými příčkami, objekty či obklady, jako s měkkí vrstvou vedle betonu. Do poslední vrstvy zásahů patří nábytek a práce se světlem. Tato vrstva dodává přívětivost a může být snadno adaptována.³²

Obr. č. 6 – severozápadní nároží

Obr. č. 7 – interiér Max Rayne Centre

Obr. č. 8 – exteriér Max Rayne centre

Zásadnějším problémem, který renovace řešila, byla již v minulosti kritizovaná orientace budovy a vztah k řece. Hlavní vstup byl orientován do severozápadního nároží s důrazem na západ, tedy do ulice, zatímco severní strana budovy otočená k řece sloužila z velké části jako provozní se servisními komunikacemi a parkováním. Problematiku tohoto aspektu ještě posílil urbánní vývoj South Bank, kdy se nábřeží Temže stalo průchodným a oblíbeným pobytovým prostorem vysokého turistického významu, tzv. Queen's Walk.³³ Propojení divadla s veřejným prostorem nábřeží bylo dosaženo umístěním živého parteru do původně servisních provozů orientovaných na sever a zvýšením míry prosklení vstupního foyer. Tyto transparentní příčky ohraničující vnitřní prostor se oproti původnímu stavu stáhly dovnitř budovy a došlo tak k umocnění dojmu z hmotné vykonzolidované stropní desky, která je jedním z hlavních nositelů výrazu budovy.

Výraznější změnou prošlo také bývalé Cottesloe Theatre přístupné z východní strany budovy. Bylo přetřansformováno na Dorfman Theatre zachovávající jeho původní ráz, ale disponující větší mírou adaptability. Může být snadno přeměněno na vzdělávací prostory v návaznosti na Clore Learning Centre vzniklým z původních dílen. Z foyer Dorfman's Theatre je přístupná nová lávka umožňující veřejnosti nahlédnout do divadelních dílen.³⁴

Nejvýraznějším zásahem je objem Max Rayne Centre, nová čtyřpodlažní hmota přiléhající k jižní fasádě původního objektu. Nachází se v ní hlavně servisní provozy divadla přesunuté převážně ze severovýchodní části budovy a z nového Clore Learning Centre, ale i funkce zcela nové. Max Rayne Centre je jednoduchý ortogonální objem s kovovou fasádou. Ta je obložena deskami z „pomačkané“ oceli a vertikálně je členěna hladkými pláty táhnoucími se přes celou výšku budovy. Myšlenkou stojící za pomačkaně vypadající fasádou je dle Tompkinse odpověď na řemeslnou kvalitu ručně tvořených betonových povrchů původní budovy, zatímco striktně ortogonální geometrie ostatních prvků odkazuje na Lasdunovu přísnou geometričnost.³⁵

Obr. č. 5 – Steve Tompkins [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupné z: <https://www.haworthtompkins.com/team/steve-tompkins>

³¹ IJEH, Ike. Building Study: National Theatre. *Building Design*. 2015, 2015(04), 12–19. ISBN 0007-3423

³² Tamtéž.

³³ Haworth Tompkins: National Theatre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>

³⁴ Archdaily: Haworth Tompkins / National Theatre Theatre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupný z WWW: <https://www.archdaily.com/633112/national-theatre-haworth-tompkins>

³⁵ IJEH, Ike. Building Study: National Theatre. *Building Design*. 2015, 2015(04), 12–19. ISBN 0007-3423

Obr. č. 6 – severozápadní nároží [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>

Obr. č. 7 – interiér Max Rayne Centre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>

Obr. č. 8 – exteriér Max Rayne Centre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>

závěr

Národní divadlo od Denyse Lasduna bylo již v době svého dokončení kritizováno kvůli nejasnému umístění vstupu a nepřátelskosti prázdných stěn odvrácených od řeky. Naopak vyzdvihovány byly velkolepé prostory vhodné pro stavbu tohoto významu jako příjemného kontrastu se stísněnými ulicemi přeplněného Londýna, promyšlené shromažďování velkého počtu lidí a rozsáhlé výhledy na město. Před renovací byl kritizován znatelný nedostatek údržby v průběhu let a necitlivé rozšíření některých vnitřních prostorů, které se projeví snížením plasticity fasády a jejichž výsledkem tak bylo zmenšení původních výrazných stínů.³⁶ Na původním řešení působila negativně neosobní zákoutí v některých místech na úrovni terénu. Necitlivě byly řešeny některé detaily styku betonových stropních kazet položených na koso a ostatních prvků. V interiéru negativně působí umístění reklam a použití tmavých materiálů, které v kombinaci s tlumeným osvětlením vede k dezorientaci. Celkové dílo se však stalo ikonickou stavbou pro britský brutalismus a veškeré kritizované aspekty jsou v porovnání s celkovým dojmem zanedbatelné.

Přidaný objem ve vztahu k původnímu objektu působí poměrně svébytně. Svým vzhledem a použitými materiály odpovídá svojí vnitřní náplní a je esteticky atraktivní. Harmonicky navazuje na Lasdunovo divadlo celkovou horizontalitou objemu a ortogonální geometrií. Kontrastně na původní objekt však reaguje svojí celkovou odlehčeností a odhmotněností, výraznou vertikálitou detailu fasády. Budova tak stojí tak trochu mezi oběma přístupy – ryze kontrastní prvek a pokornější, leč jasně rozpoznatelné doplnění objektu, a mohla by být důslednější v následování jednoho z těchto dvou principů.

Na renovaci a dostavbě lze však kladně hodnotit celkový přístup spočívající v odstranění některých postupně vzniklých vrstev nekorespondujících s objektem jak esteticky, tak funkčně. Dalším pozitivem je výše zmíněný princip hierarchie zásahů, kdy jsou zachovány a podpořeny hlavní charakteristiky původního návrhu, naopak komplementární prvky jsou adaptabilní a dočasné a jsou jasně rozpoznatelné jako nová vrstva. Výraznější zásahy do původní budovy reagují na kritiku původního návrhu i na vývoj urbáního kontextu a jsou tak dobře odůvodněné.

³⁶ Archdaily.com: Royal National Theatre / Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://www.archdaily.com/772979/ad-classics-royal-national-theatre-denys-lasdun>

zdroje

zdroje obrázků:

- Obr. č. 1 – Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: http://architectuul.com/architects/view_image/denys-lasdun/31991
- Obr. č. 2 – Exteriér. Zdroj: archiv autora
- Obr. č. 3 – Exteriér. Zdroj: archiv autora
- Obr. č. 4 – Kazetový strop. Zdroj: archiv autora
- Obr. č. 5 – Steve Tompkins [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupné z: <https://www.haworthtompkins.com/team/steve-tompkins>
- Obr. č. 6 – severozápadní nároží [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>
- Obr. č. 7 – interiér Max Rayne Centre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>
- Obr. č. 8 – exteriér Max Rayne Centre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>

zdroje citací:

- Architectuul.com: Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <http://architectuul.com/architect/denys-lasdun>
- Royal College of Physicians: Sir Denys Louis Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://history.rcplondon.ac.uk/inspiring-physicians/sir-denys-louis-lasdun>
- Archdaily.com: Royal National Theatre / Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://www.archdaily.com/772979/ad-classics-royal-national-theatre-denys-lasdun>

elektronické zdroje:

- Architectuul.com: Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <http://architectuul.com/architect/denys-lasdun>
- Royal College of Physicians: Sir Denys Louis Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://history.rcplondon.ac.uk/inspiring-physicians/sir-denys-louis-lasdun>
- Modernism in Metro-land: Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <http://www.modernism-in-metroland.co.uk/denys-lasdun.html>
- Archiweb: Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://www.archiweb.cz/sir-denys-louis-lasdun>
- Archdaily.com: Royal National Theatre / Denys Lasdun [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupný z WWW: <https://www.archdaily.com/772979/ad-classics-royal-national-theatre-denys-lasdun>
- Reader's Digest.co.uk: Best of British Brutalism [online]. [cit. 2020-12-29]. Dostupný z WWW: <https://www.readersdigest.co.uk/lifestyle/travel/best-of-british-brutalism>
- Hugh Pearman.com: Gabion: The legacy of Lasdun 2/2 [online]. [cit. 2020-12-29]. Původně dostupné z WWW: <http://www.hughpearman.com/articles2/lasdun2.html>
Archivováno na WWW: <https://web.archive.org/web/20120305055321/http://www.hughpearman.com/articles2/lasdun2.html>
- Stream.cz: Gebrian VS: Národní divadlo Londýn – Tohle je skutečný brutalismus, žádnou podobnou stavbu v Česku nemáme [online]. [cit. 2020-11-14]. Dostupný z WWW: <https://www.televizeseznam.cz/video/gebrianvs/narodni-divadlo-londyn-tohle-je-skutecny-brutalismus-zadnou-podobnou-stavbu-v-cesku-nemame-206162>
- National Theatre: About The National Theatre [online]. [cit. 2020-11-14]. Dostupný z WWW: <https://www.nationaltheatre.org.uk/about-the-national-theatre>
- Haworth Tompkins: Team [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/team>
- Haworth Tompkins: Graham Haworth [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/team/graham-haworth>
- Haworth Tompkins: Work [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/work>
- Haworth Tompkins: National Theatre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupný z WWW: <https://www.haworthtompkins.com/work/national-theatre>
- Financial Times: Meet UK theatre's most influential man — and he isn't a director or producer [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.ft.com/content/edf655e4-91aa-11e9-aea1-2b1d33ac3271>
- LinkedIn: Steve Tompkins [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.linkedin.com/in/steve-tompkins-4341a611/?originalSubdomain=uk>
- The Guardian: Steve Tompkins: 'A theatre should behave like a good host' [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.theguardian.com/stage/2016/oct/16/steve-tompkins-architect-haworth-tompkins-q-and-a-national-theatre-liverpool-everyman>
- The Guardian: Architect is named most influential person in British theatre [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.theguardian.com/stage/2019/jan/03/architect-steve-tompkins-named-most-influential-person-british-theatre>
- The Stage: The Stage 100 2019 Top 5 [online]. [cit. 2020-11-30]. Dostupný z WWW: <https://www.thestage.co.uk/features/the-stage-100-2019-top-5>
- Conservation Management Plan For The National Theatre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupný z WWW: https://www.nationaltheatre.org.uk/sites/default/files/nt_conservation_plans_dec_08.pdf
- Archdaily: Haworth Tompkins / National Theatre Theatre [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupný z WWW: <https://www.archdaily.com/633112/national-theatre-haworth-tompkins>

tištěné zdroje:

- Phaidon: Atlas of Brutalist Architecture. 1.Vydání. Londýn: Phaidon Press Limited, 2018. ISBN 978-0-7148-7566-8
- Phaidon: Concrete. 1.Vydání. Londýn: Phaidon Press Limited, 2012. ISBN 978-0-7148-6354-2
- IJEH, Ike. Building Study: National Theatre. *Building Design*. 2015, 2015(04), 12–19. ISBN 0007-3423